

RENTABILITEIT OF PRODUCTIVITEIT ?

door

Ir. J. VAN SOEST.

De rentabiliteit van het boschbedrijf is in den afgelopen jaargang van dit tijdschrift verschillende malen het onderwerp van een „oorspronkelijke bijdrage” geweest, terwijl door de oorlogsomstandigheden, waaronder wij thans leven, ook voor de productiviteit van het bosch ineens een veel grootere belangstelling aan den dag wordt gelegd dan voorheen het geval was.

Beide begrippen hebben dit gemeenschappelijk, dat ze een maatstaf zijn voor den economischen toestand van een boschbedrijf, waardoor het gevaar ontstaat, dat ze door elkaar gebruikt worden, hetgeen tot verwarring aanleiding kan geven. Ik meen daarom goed te doen, de principieele verschillen van rentabiliteit en productiviteit weer eens naar voren te brengen en daarnaast vooral ook de practische beteekenis ervan in oogenschouw te nemen.

Afgezien van enkele zeldzaam voorkomende uitzonderingsgevallen kan men twee doelstellingen in het op de voortbrenging van verkoopbare, dus min of meer waardevolle, houtsortimenten ingerichte boschbedrijf onderscheiden, n.l.:

- 1°. die, welke de hoogste productiviteit nastreeft;
- 2°. die, welke de hoogste rentabiliteit nastreeft.

De eerste, waarbij het boschbedrijf ingericht moet zijn op een zoo hoog mogelijke netto-opbrengst, gemiddeld per jaar en ha berekend, is principieel niet op renterekening gebaseerd. De aanhangers van deze theorie, welke in Duitschland onder den naam „Waldreinertragstheorie” bekend is, vergelijken de netto-eindopbrengsten en netto-dunningsopbrengsten met de gemaakte kosten voor opstandsaanleg en -instandhouding (beheer), en stellen voor hun bedrijf den omloop vast, waarbij deze vergelijking een zoo groot mogelijk positief verschil gemiddeld jaarlijks oplevert.

In een formule uitgedrukt, wordt dit:

$$\bar{O}_t = \frac{E_t + D_a + D_b + D_c + \dots - c - b \times t}{t} = \text{max.}$$

Hierin is \bar{O}_t de gemiddelde netto-opbrengst bij een omloop van t jaar; E_t is de eindopbrengst bij t -jarigen omloop; D_a , D_b , D_c enz. de dunningsopbrengsten op resp.

a-, b-, c- enz. jarigen leeftijd ; c zijn de cultuurkosten ; b zijn ten slotte de jaarlijksche beheerskosten en andere vaste lasten, welke bij een omloopstijd = t dus t \times in rekening gebracht moeten worden.

Bij de andere doelstelling, berustende op de z.g. „Bodenreinertragstheorie“, verlangt men de grootst mogelijke rendearing van den grond en van de kosten voor aanleg en instandhouding van den opstand.

De eindopbrengst en de gekapitaliseerde dunningsopbrengsten, verminderd met de gekapitaliseerde onkosten, beschouwt men als de som van jaarlijksche renten, welke dus relatief zoo groot mogelijk moet zijn. In plaats van de som dezer renten, welke een meetkundige reeks vormen ($r + r \times 1. op + r \times 1. op^2 + r \times 1. op^3 + \dots + r. 1. op^t$), kan men schrijven :

$$r \times \frac{1. op^t - 1}{o. op}$$

Dit is dus het eindkapitaal K_t .

Drukken we r in K_t uit, dan krijgen we

$$r = \frac{K_t \times o. op}{1. op^t - 1} \quad \text{of} \quad \frac{r}{o. op} = \frac{K_t}{1. op^t - 1}$$

Voor het boschbedrijf noemen we r de grondrente, die dan gewoonlijk g wordt geschreven, zoodat de gekapitaliseerde grondrente, of wel het grondkapitaal, de grondwaarde voorstelt.

K_t is weer opgebouwd uit dezelfde factoren als O bij de berekening van de netto-opbrengst ; echter hier worden alle baten en kosten gekapitaliseerd berekend op den leeftijd t. In formule krijgen we dus :

$$\frac{E_t + D_a \times 1. op^{t-a} + D_b \times 1. op^{t-b} + \dots - c \times 1. op^t - (b \times 1. op^t + b \times 1. op^{t-1} + \dots + b \times 1. op + b)}{1. op^t - 1}$$

Hierin is $b \times 1. op^t + \dots$ enz. weer een som van een meetkundige reeks, dus $= b \times \frac{1. op^t - 1}{o. op}$. Nu wordt :

$$G_t = \frac{E_t + D_a \times 1. op^{t-a} + D_b \times 1. op^{t-b} + \dots - c \times 1. op^t - b \times \frac{1. op^t - 1}{o. op}}{1. op^t - 1} \quad \text{of}$$

$$G_t = \frac{E_t + D_a \times 1. op^{t-a} + D_b \times 1. op^{t-b} + \dots - c \times 1. op^t}{1. op^t - 1} - \frac{b \times \frac{1. op^t - 1}{o. op}}{1. op^t - 1} \quad \text{of}$$

$$G_t = \frac{E_t + D_a \times 1.0p^{t-a} + D_b \times 1.0p^{t-b} + \dots + c \times 1.0p^t}{1.0p^t - 1} - \frac{b}{0.0p}$$

Om na te gaan, tot welke gevolgen de toepassing van deze beginselen in de praktijk leidt, heb ik een paar praktische voorbeelden becijferd. Voor de waarden, die als grondslag voor de berekeningen dienen, heb ik een dankbaar gebruik kunnen maken van de gegevens, welke de heer K u h n in het December-nummer van den vorigen jaargang van dit tijdschrift publiceerde. ¹⁾

Voor de beide in dat artikel besproken houtsoorten, den douglas en den gedveden, heb ik de netto-opbrengsten en de grondwaarden volgens de bovenstaande formules berekend, daarbij dezelfde prijzen voor hout, cultuurkosten, beheerskosten enz. gebruikend en den rentevoet eveneens 3 % nemend.

De berekeningen zijn zoowel voor de theoretische („ideale”) opbrengsten volgens de tafels van S c h w a p p a c h ²⁾ en W i e d e m a n n ³⁾, alsook voor de „practische” opbrengsten — welke de heer K u h n 20 % lager neemt — uitgevoerd.

Voorbeeld.

Douglas, $t = 35$.

1a. Netto-opbrengst, volgens opbrengsttafel.

Eindopbrengst (E_{35}) = 188 m³ à f 9. — = f 1692.—

Dunningsopbrengst op 22 j. (D_{22}) =
16 m³ à f 7. — = f 112.—

Dunningsopbrengst op 28 j. (D_{28}) =
29 m³ à f 7. — = f 203.—

Dunningsopbrengst op 32 j. (D_{32}) =
32 m³ à f 7. — = f 224.—

Totaal der baten : f 2231.—

Cultuurkosten (c) = f 400.—

Beheerskosten ($b \times t$) =
f 9. — \times 35 = f 315.—

Totaal der kosten : f 715.— f 715.—

Totale opbrengst (in 35 jaar) f 1516.—

Dit is gemiddeld per jaar $\frac{f 1516.—}{35} = f 43.31$

¹⁾ A. F. K u h n, Over de rentabiliteit van den groenen douglas. Ned. Boschb. Tijdschr. 1940, blz. 501 e.v.

²⁾ Dr. S c h w a p p a c h, Ertragstafeln der wichtigeren Holzarten in tabellarischer und graphischer Form. 3te Aufl. 1929.

³⁾ W i e d e m a n n, Ertragstafeln für Buche (1931), Fichte (1936), Douglasie (1937). 1938.

- 1b. idem, doch bij 20 % lagere eind- en dunningsopbrengsten. Het boven gevonden bedrag „totaal der baten” wordt met 20 % verminderd. Hiervan wordt weer het totaal der ksoten afgetrokken en het verschil gedeeld door 35. Aldus: f 2231.— — 20 % = f 1784.80
totaal der kosten = f 715.—

$$\begin{array}{r} \text{totale opbrengst:} \\ \overline{O}_{35} = f 1069.80 : 35 \end{array} \quad \begin{array}{r} f 1069.80 \\ = f 30.57 \end{array}$$

- 2a. Grondwaarde op basis van rentabiliteit, volgens opbrengsttafel.

$$E_t = E_{35} = 188 \times f 9.— = f 1692.—$$

$$D_a \times 1.op^{t-a} = D_{22} \times 1.03^{35-22} = 16 \times f 7.— \times 1.4685 = f 164.47$$

$$D_b \times 1.op^{t-b} = D_{28} \times 1.03^{35-28} = 29 \times f 7.— \times 1.2299 = f 249.67$$

$$D_c \times 1.op^{t-c} = D_{32} \times 1.03^{35-32} = 32 \times f 7.— \times 1.0927 = f 244.76$$

$$\begin{array}{r} \text{totaal der gekapitaliseerde baten:} \\ c \times 1.op_{35} = f 400.— \times 2.8139 \end{array} \quad \begin{array}{r} f 2350.90 \\ = f 1125.56 \\ f 1225.34 \end{array}$$

Dit moet gedeeld worden door $1.op^t - 1 = 1.8139$.
f 1225.34 : 1.8139 = f 675.53

$$\text{Dit verminderen met } \frac{b}{o.op} = \frac{f 9.—}{0.03} = f 300.— \\ G_{35} = f 375.53$$

- 2b. idem, doch bij 20 % lagere opbrengsten. Het bedrag „totaal der gekapitaliseerde baten” wordt met 20 % verminderd: f 2350.90 — 20 % = f 1880.72. Hiermede wordt weer dezelfde berekening voortgezet.

$$G'_{35} = \frac{f 1880.72 - f 1125.56}{1.8139} - f 300.— = f 116.32.$$

Uitkomsten van de berekeningen voor den douglas.

t	\overline{O}	\overline{O}'	G	G'
30	f 26.57	f 16.79	f 77.16	negatief
35	.. 43.31	.. 30.57	.. 375.53	f 116.32
40	.. 57.92	.. 42.56	.. 589.16	.. 295.96
45	.. 68.47	.. 51.20	.. 702.27	.. 393.06
50	.. 76.06	.. 57.44	.. 746.95	.. 433.92

De gegevens voor hogere leeftijden dan 50 jaar konden niet worden berekend, daar de opbrengsttafel niet verder gaat. Voor den groveden is een en ander voortgezet tot 100 jaar.

Uitkomsten van de berekeningen voor den groveden.

t	\bar{O}	\bar{O}'	G	G'
30	f 12.93	f 7.71	f 40.52	negatief
35	„ 19.46	„ 13.05	„ 136.34	f 10.29
40	„ 23.50	„ 16.37	„ 171.50	„ 42.47
45	„ 26.40	„ 18.76	„ 182.69	„ 52.11
50	„ 28.12	„ 20.20	„ 172.39	„ 45.52
55	„ 29.11	„ 21.03	„ 153.54	„ 31.07
60	„ 29.70	„ 21.54	„ 128.90	„ 13.03
65	„ 29.98	„ 21.80	„ 104.28	negatief
70	„ 30.03	„ 21.87	„ 79.04	„
75	„ 30.04	„ 21.90	„ 56.46	„
80	„ 30.05	„ 21.93	„ 35.83	„
85	„ 29.98	„ 21.89	„ 16.97	„
90	„ 29.76	„ 21.73	negatief	„
95	„ 29.41	„ 21.47	„	„
100	„ 28.96	„ 21.12	„	„

Stellen wij deze uitkomsten grafisch voor, dan krijgen we de op blz. 51 en 52 afgedrukte beelden voor resp. „theoretische” en „practische” opbrengsten.

Uit deze grafieken blijkt, dat bij den douglas op 50-jarigen leeftijd de grondwaarde en de opbrengstwaarde nog niet zijn geculmineerd. Het is niet onwaarschijnlijk, dat G en ook G', bij 55- à 60-jarigen leeftijd hun hoogste punt zullen bereiken, zoodat aangenomen mag worden, dat de financiële omloop van den douglas (Ile boniteit volgens Wiedemann) zal liggen bij 55 à 60 jaar. Waar men het culminatiepunt van \bar{O} en \bar{O}' kan verwachten, is ook bij benadering nog niet op te geven.

Uit de gevonden grondwaarden G en G' bij $t = 50$ kan ten slotte het rendeeringsprocent van den grond worden berekend. Het rendeeringsprocent (p_r) geeft aan, met welke rentevoet de aangenomen grondwaarde rendeert, als de uit de berekening gevonden grondwaarde rendeert met den gewonen boschrentevoet.¹⁾ Daar de boschrentevoet door

¹⁾ Zie: Prof. Dr. H. A. J. M. Beekman, Theoretische beschouwingen over de beoordeeling van de financiële resultaten, eventueel de ondernemerspremie, in het boschbedrijf. Ned. Boschb. Tijdschrift, 1939, blz. 357 ev.

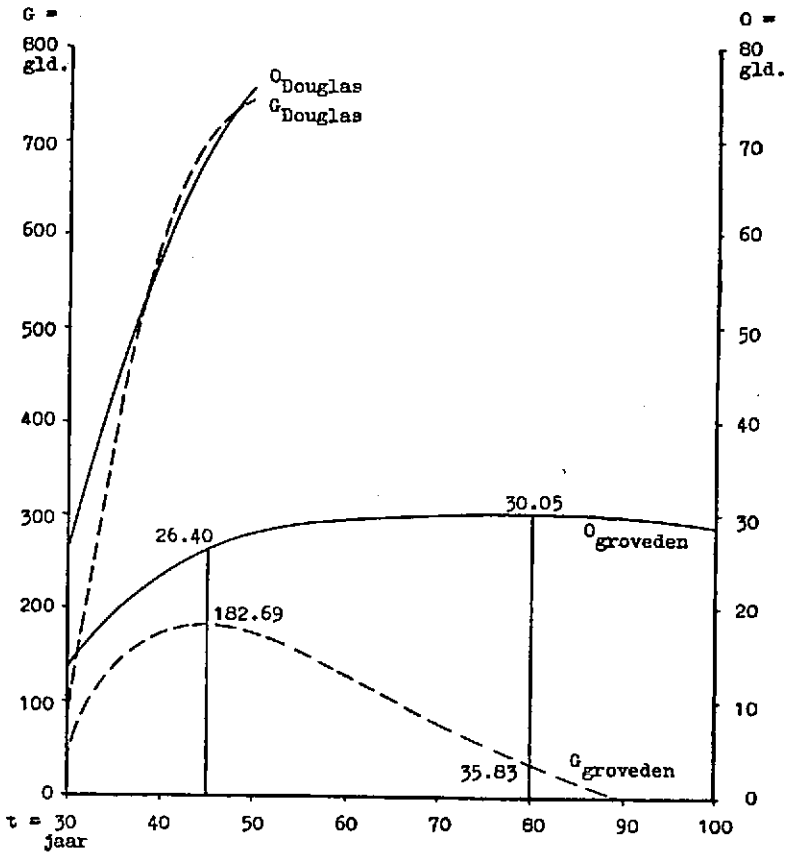
Ir. Kuhn werd aangenomen op 3 % en de grondwaarde op f 200.—, wordt

$$P_r = \frac{3 \times G}{200}$$

Voor den douglas vinden we derhalve:

$$G_{50} = f 746.95 \quad p_r = 11.20 \%$$

$$G'_{50} = f 433.92 \quad p'_{r1} = 6.51 \%$$

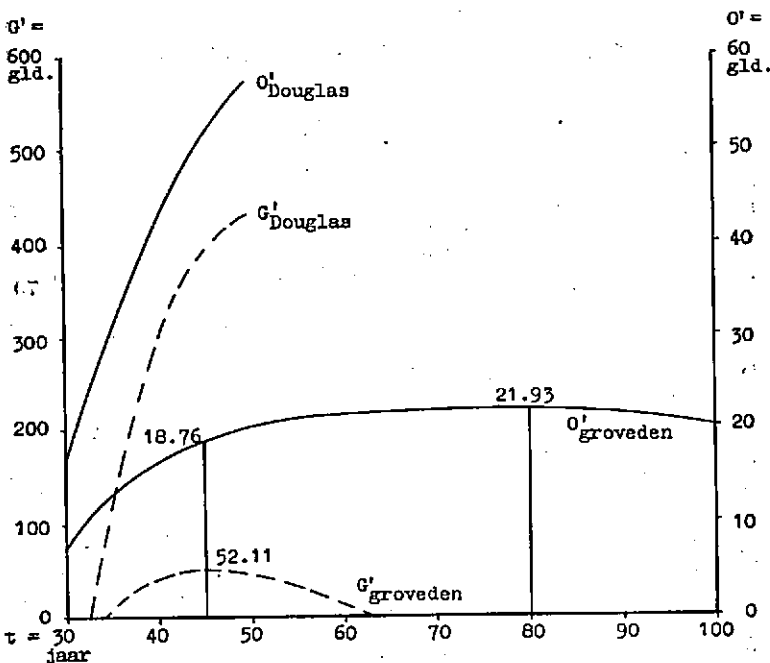

NETTO-OPBRENGST en GRONDWAARDE van Douglas IIe boniteit (Wiedemann) en groveden IIe boniteit (Schwappach) bij verschillende omloopen. Volledige eind- en dunningsopbrengsten.

Bij den groveden vinden we, dat zoowel bij „theoretische” als „practische” opbrengsten de grondwaarde bij 45 jaar, de opbrengstwaarde bij 80 jaar culmineert.

De financieele omloop ligt hier dus bij 45 jaar met de

volgende grondwaarde: $G = f182.69$ en $G' = f52.11$; de hiermede corresponderende rendeeringpercenten zijn: $p_r = 2.74$ en $p'_r = 0.78$.

NETTO-OPBRENGST en GRONDWAARDE van Douglas II^a boniteit (Wiedemann) en groveden II^a boniteit (Schwappach) bij verschillende omloopen. Eind- en dunningsopbrengsten 20 % lager genomen dan de tafel aangeeft.

De omloop van de hoogste jaarlijksche netto-opbrengst voor Schwappach's II^a boniteit groveden ligt bij 80 jaar met $\bar{O} = f30.05$ en $\bar{O}' = f21.93$.

Hieruit kunnen we aan de hand van de grafieken eenige belangrijke gevolgtrekkingen maken:

1°. Het opbrengstbedrijf met zijn 80-jarigen omloop rendeert met een grondwaarde van $f35.83$, overeenkomende met een rendeeringprocent van 0.54 , indien de opbrengsten overeenkomen met de cijfers van de opbrengsttafel; zijn deze 20 % lager, dan is van een rendeering van den grond geen sprake, d.w.z. de gekapitaliseerde kosten overtreffen bij den aangenomen rentevoet van 3 % de gekapitaliseerde opbrengsten!

2°. Het rentabiliteitsbedrijf levert bij een omloop van 45 jaar een gemiddelde jaarlijksche netto-opbrengst van resp. $f26.40$ en $f18.76$ voor resp. „theoretische” en „practi-

sche" gevallen, d.w.z. slechts f 3.65 (12 %) resp. f 3.17 (15 %) minder dan het opbrengstbedrijf.

Nu moet ik terstond hier aan toevoegen, dat de gemaakte berekeningen van een onjuiste onderstelling zijn uitgegaan, n.l. dat de prijzen van het dunningshout op verschillende leeftijden gelijk zouden zijn, terwijl hetzelfde eveneens van den m³-prijs van de eindopbrengst werd aangenomen.

De eenig juiste weg zou zijn geweest, dat bij iederen leeftijd de eind- en dunningopbrengsten sortimentsgewijze werden berekend. Hiervoor moet men echter beschikken over uitvoerige prijsstatistieken van de verschillende sortimenten, terwijl ook de oogstkosten voor ieder sortiment bekend moeten zijn. Dit had een onderzoek op zichzelf betekend, zoodat dit hier achterwege moest blijven.

In werkelijkheid zal derhalve de opbrengstlijn sterker stijgen dan in de grafiek aangegeven is, terwijl zij ook op lateren leeftijd culmineert. Hierdoor wordt het verschil van den financieelen omloop (45 jaar) en die bij den leeftijd van de hoogste opbrengst (laten we maar eens aannemen, dat deze bij 100 jaar zou blijken te liggen in plaats van bij 80) grooter.

Men make zich hiervan echter geen al te fantastische voorstellingen door de *tegenwoordige* prijzen van zaag- en paalhout te vergelijken met die van mijnhout. De berekeningen zijn immers gebaseerd op de prijzen van 1939, zoodat men ook moet vergelijken de zaag- (paal-) en mijnhoutprijzen van tijden van onbelemmerden invoer, dus van vóór September 1939. Dan zal duidelijk naar voren komen, dat deze verschillen niet van dien aard zijn, dat hierdoor aan de hierboven gemaakte gevolgtrekkingen uit de vergelijking tusschen het opbrengstbedrijf en het rentabiliteitsbedrijf het essentiele karakter wordt ontnomen.

Immers daalt bij hogere houtprijzen op lateren leeftijd de grondwaardelijjn minder snel,¹⁾ doch het is nog de vraag of deze afwijking zoo groot zal zijn, dat de nieuwe grondwaarde bij 100 jaar hooger ligt dan de oude bij 80. Is dit niet het geval, dan rendeert het opbrengstbedrijf dus nog even slecht als bij constante houtprijzen.

Er blijft dan alleen nog over, dat het verschil tusschen O_{45} en O_{max} in werkelijkheid wat meer zou zijn dan uit de berekening werd gevonden. Nemen we aan, dat bij 100-jarigen leeftijd de geheele eindopbrengst als zaag- en paalhout kan worden verkocht tegen een prijs van f 9.— per m³ (dat is dus f 2.— meer dan voor mijnhout) en de waarde der dunningsopbrengsten dezelfde blijft, dan vinden we hier een gemiddelde jaarlijksche opbrengst van f 36.12,

¹⁾ Het culminatiepunt blijft hetzelfde, daar op 45-jarigen leeftijd nog geen zaag- en paalhout wordt voortgebracht.

wat 27 % hooger is dan bij den financieelen omloop, die immers met f26.40 uitkwam (bij volledige opbrengsten volgens de tafel).

Onze eindconclusie luidt derhalve :

Bij het opbrengstbedrijf is alleen bij uitkomsten overeenkomstig de opbrengsttafel nog van eenige rendeering van den grond sprake; deze is echter slechts ongeveer $\frac{1}{5}$ van de hoogst mogelijke rendeering! Daarentegen blijft de gemiddelde jaarlijksche netto-opbrengst van het rentabiliteitsbedrijf bij volledige opbrengsten vermoedelijk niet meer dan 20 à 25 % beneden die van het opbrengstbedrijf.

Een verdere gevolgtrekking, die nog gemaakt kan worden, is dat de beste financieele resultaten in het opbrengstbedrijf van den groveden nog ver beneden die van het rentabiliteitsbedrijf van den douglas blijven.

Beschouwen wij thans bovenstaande gevolgtrekkingen in verband met de verschillende bezitsvormen van bosch in Nederland.

De oorlogsomstandigheden stellen ten aanzien van de houtvoorziening op het oogenblik veel hoogere eischen aan het Nederlandsche bosch dan voorheen en het is te voorzien, dat ook na beëindiging van den oorlog een blijvend hoogere voortbrenging van den vaderlandschen boschgrond zeer gewenscht of zelfs noodzakelijk zal blijken. Trouwens, deze wenschelijkheid bestond al lang; alleen wordt zij thans meer algemeen erkend.

Het behoort tot de taak van den Staat om de noodige maatregelen te nemen, die leiden tot een blijvende verhooging van de houtproductie. Deze zal dus beginnen met de tot zijn domeinen behorende boschbedrijven in te richten op den omloop van de hoogste netto-opbrengst, tenzij dit reeds het geval mocht zijn.

Men kan er over discussieeren of de Staat in het algemeen — dus niet speciaal de Nederlandsche — bij normale toestanden, zooals vrij handelsverkeer, geen sociale vraagstukken e.d., de „Waldreinertragslehre“ dan wel de „Bodenreinertragslehre“ behoort aan te hangen. M.i. is hiervoor het eerste criterium de verhouding tusschen voortbrenging en gebruik van het hout. Is deze positief, is dus uitvoer mogelijk (zooals b.v. met Ned. Indië het geval is), dan is een financieele omloop op zijn plaats. Overtreft het gebruik de voortbrenging, zoodat invoer noodzakelijk is, dan is het nog denkbaar dat de Staat aan het financieele bedrijf met een grooteren invoer van hout de voorkeur geeft boven het opbrengstbedrijf met een geringeren houtimport. Hierbij kunnen dan allerlei overwegingen gelden, zoowel van commercieelen als van economisch-defensieven aard. Met deze vraag hangt ten nauwste samen de overweging of uitbreiding dan wel inkrimping van het bosch gewenscht is, al naar

gelang er andere bedrijven zijn, die minder rendeeren en waaruit bij inkrimping dus arbeidskrachten minder worden vrijgemaakt, dan wel dat er meer rendabele bedrijven zijn, die ten koste van de houtproductie uitgebreid kunnen worden.

Zijn de toestanden echter niet normaal (beter is het misschien om hier van „ideaal” te spreken, want waar ter wereld vindt men een land, waar sociale noch economische problemen bestaan?!) en overtreft het houtverbruik de voortbrenging, dan is naar mijn meening alleen de omloop van de hoogste netto-opbrengst voor Staatsbosschen op zijn plaats.

Keeren wij thans weer naar de Nederlandsche toestanden terug. De Staatsbosschen omvatten hier slechts een klein gedeelte van de totale boschoppervlakte; voor de geheele houtproductie maakt het derhalve nog niet voldoende verschil uit, welk der beide bedrijfsdoelen de Staat kiest.

De overheid zal zich dus ook met de overige boschoppervlakte moeten bemoeien om hier een blijvend hoogere voortbrenging tot stand te brengen.

Hierbij doen zich twee mogelijkheden voor:

1°. De Staat kan alle bosschen en boschgronden aankopen en deze zelf gaan beheeren en exploiteeren.

2°. De Staat kan allerlei maatregelen nemen, welke leiden tot een verhooging van de opbrengst van het particuliere boschbezit. Deze maatregelen kunnen zoowel de vrijwillige als de verplichte medewerking van den boschbezitter beoogen.

Zou de Staat overgaan tot het eerstgenoemde alternatief, dan zouden bij een snelle uitvoering zeer groote bedragen hiermede gemoeid zijn; bij een geleidelijke uitbreiding van het Staatsboschbezit, zooals dit thans geschiedt, duurt het zeer lang, voordat een verhoogde opbrengst voor het geheele land duidelijk merkbaar wordt. Deze oplossing van het vraagstuk schijnt derhalve niet bevredigend. Er blijft dus nog over de tweede mogelijkheid, n.l. Staatsbemoeienis met het particuliere bosch.

De meest belangrijke maatregel, waaraan dit kader gedacht moet worden, is een intensivering en rationalisering van het particuliere boschbedrijf. Behoudens enkele gunstige uitzonderingen verkeert het particuliere bosch in een dusdanigen toestand, dat op dit gebied werkelijk zeer veel bereikt kan worden. De eerste stap in deze richting is een deskundig beheer; op welke wijze dit verwezenlijkt kan worden beschrijft de heer *Bever sluis* in het Novembernummer van het Landbouwkundig Tijdschrift van het vorige jaar.¹⁾

¹⁾ Dr. J. R. *Bever sluis*, Deskundig beheer van verdeeld particulier boschbezit door middel van combinatie. Landbouwk. Tijdschr. 1940, blz. 686 e.v.

· Gaat de overheid zich met het particuliere boschbezit bemoeien, dan rijst de vraag: in hoeverre kan de overheid, als deze maatregelen neemt ter verbetering van de geldelijke uitkomsten van particulier boschbezit, hierbij ook bepaalde eischen stellen ten aanzien van de opbrengsten? En in het bijzonder: kan de Staat hierbij zoo ver gaan, dat hij van dit boschbezit ook de hoogst mogelijke netto-opbrengsten verlangt?

· Het antwoord op deze vraag kan het beste worden gegeven in verband met de hiervóór gemaakte gevolgtrekkingen uit de vergelijking tusschen de netto-opbrengst en de rentabiliteit, waarbij we zagen, dat bij aanmerkelijke hoogere omloopen dan de financieele van een behoorlijke rendeerling van den grond geen sprake is. Een particulier boschbezitter zal zijn omloopberekeningen altijd op grond van renterekening uitvoeren; de omvang der houtwaarde-productie heeft voor hem alleen beteekenis in verband met de kapitalen, die in zijn bezit vertegenwoordigd zijn, niet als een op zichzelf staand gegeven.

· Op grond van billijkheid zal de Staat dus niet van het particuliere boschbedrijf kunnen verlangen, dat dit de hoogste gemiddeld jaarlijksche netto-opbrengst nastreeft; aan het particuliere boschbezit behoort steeds renterekening ten grondslag te liggen.

· Wil de Staat dus hogere opbrengsten uit het particuliere boschbezit zien, dan zal dit uitsluitend in rationaliseering gezocht moeten worden. Naast de reeds genoemde invoering van deskundig beheer zal b.v. ook de keuze van houtsoort van veel belang zijn. De groveden zal in vele gevallen moeten plaats maken voor meer produceerende en beter renderende houtsoorten, zooals (doch niet uitsluitend!) de douglas; dit hebben de grafieken ook duidelijk aangetoond.

· Volledigheidshalve moet ten slotte nog het gemeentelijk boschbezit worden genoemd. Ik beschouw dezen bezitsvorm niet anders dan een bron van inkomsten voor een gemeente, die hierbij dus hetzelfde standpunt zal innemen als een particulier en haar bedrijf dus ook op financieele omloopen inricht.